

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Кафедра медичного права

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МЕДИЧНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТІВ

галузь знань 22 «Охорона здоров'я»

спеціальності: 221 «Стоматологія»

222 «Медицина»

226 «Фармація. Промислова фармація»

228 «Педіатрія»

Робоча навчальна програма обговорена
на методичній комісії кафедри
протокол № 28 від 28.01.2020 р.
завідувач кафедри І. Сенюта

Затверджено на методичній комісії
факультету післядипломної освіти

протокол № 10 від 10.01.2020 р.

голова методичної комісії ФПДО
С. Січкоріз

2020

**Опис навчального плану з дисципліни
«Медичне право України»
для підготовки аспірантів 3-го року навчання**

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин, з них				Рік навчання	Вид контролю	
	Всього годин	аудиторних					СРС
		Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття			
Розподіл навчального часу	30	10	-	8	12	3-й	
Підсумковий контроль						залік	

Примітка: Аудиторне навантаження – 60 %, самостійна робота – 40 %

Навчальний курс «Медичне право України» для здобувачів ступеня доктора філософії є необхідним сегментом комплексної підготовки й забезпечення високої кваліфікації аспірантів, які будуть конкурентоздатними й адаптованими до викликів практичної медицини в контексті розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності.

Навчальна дисципліна «Медичне право України» складається з таких змістовних блоків:

1. Законодавче забезпечення охорони здоров'я в Україні. Міжнародні та регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я і прав людини. Медична реформа.
2. Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин.
3. Юридична відповідальність медичних працівників за професійні правопорушення.

Мета викладання дисципліни: комплексна підготовка фахівців, які отримають необхідний обсяг правових знань, знатимуть практичні механізми правореалізації, володітимуть достатнім рівнем правової культури та правосвідомості для збереження балансу взаємин між суб'єктами медичних правовідносин і дотримання прав людини у сфері охорони здоров'я.

Викладання навчальної дисципліни проводиться у вигляді лекцій, семінарських занять. Навчальна дисципліна «Медичне право України» вивчається аспірантами (30 год., у т.ч. 10 – лекційних, 8 – семінарських, 12 – самостійна робота).

Викладання курсу «Медичне право України» покладатиметься на осіб з вищою юридичною освітою, які мають науковий ступінь кандидата наук/доктора наук і вчене звання, з професійною дослідницькою орієнтацією на медичному праві. Бажаним, видається, наявність другої вищої освіти – медичної.

Завдання вивчення дисципліни:

1. Ознайомити здобувачів із міжнародно-правовими стандартами в галузі прав людини й охорони здоров'я.
2. Розкрити національне законодавче забезпечення сфери охорони здоров'я, у тому числі надання медичної допомоги.
3. Висвітлити правовий статус суб'єктів медичних правовідносин.
4. Викристалізувати форми, способи і засоби захисту прав суб'єктів медичних правовідносин.

5. Охарактеризувати види юридичної відповідальності за професійні правопорушення у царині охорони здоров'я.

6. Розкрити правове регулювання медичної реформи в Україні.

У результаті закінчення курсу аспірант повинен знати:

1. Міжнародні та регіональні стандарти в галузі прав людини й охорони здоров'я.

2. Чинне законодавство України про охорону здоров'я, у тому числі біотичне.

3. Тенденції нормотворення й державної політики у сфері охорони здоров'я.

4. Ключові напрями медичної реформи та її законодавче підґрунтя.

5. Права й обов'язки суб'єктів медичних правовідносин.

6. Механізми й процедури захисту своїх прав.

7. Види й підстави юридичної відповідальності за професійні правопорушення.

Аспірант повинен уміти:

1. Використовувати у своїй діяльності чинну національну нормативно-правову базу в галузі охорони здоров'я, а також знати правозастосовну практику органів влади.

2. Здійснювати права та виконувати обов'язки, гарантовані законодавством України.

3. Створювати умови й підстави для забезпечення прав пацієнтів.

4. Звертатись за захистом своїх прав й адекватно реагувати на порушення прав інших суб'єктів медичних правовідносин.

5. Дотримуватись і поважати права пацієнтів.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий блок №1.

Законодавче забезпечення охорони здоров'я в Україні. Медична реформа. Міжнародні та регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я і прав людини

Мета вивчення змістовного блоку №1

У результаті опанування змістовного блоку №1 аспіранти повинні знати понятійно-категоріальний апарат у галузі медичного права; види джерел медичного права; тенденції нормотворення й державної політики у сфері охорони здоров'я; основний категоріальний апарат медичної реформи та її нормативне забезпечення; основи концепції медичного нейтралітету.

Тема 1. Міжнародні та регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я. Практика Європейського суду з прав людини у сфері охорони здоров'я

Міжнародні стандарти у сфері прав людини й охорони здоров'я: загальна характеристика. Міжнародні акти у сфері охорони здоров'я та прав людини, які містять обов'язкові до виконання норми і принципи («тверде право»). Міжнародні акти у сфері охорони здоров'я та прав людини, які містять рекомендаційні норми і принципи («м'яке право»). Регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я та прав людини. Місце і значення актів Європейського Союзу в системі регіональних стандартів у сфері охорони здоров'я і прав людини. Роль і значення практики Європейського суду з прав людини в галузі охорони здоров'я.

Тема 2. Загальна характеристика законодавства України у сфері охорони здоров'я. Медична реформа.

1. Генеза правового регулювання охорони здоров'я в Україні. Законодавство України про охорону здоров'я: сучасний стан і перспективи розвитку. Конституційне регулювання охорони здоров'я в Україні. Галузеве законодавство України у сфері охорони здоров'я. Угода про асоціацію Україна-ЄС в аспекті охорони здоров'я. Основний понятійно-категоріальний апарат, нормативно-правові акти в межах медичної реформи, правова природа декларації про вільний вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та договору про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій, функціонування електронної системи охорони здоров'я. ІТ у сфері охорони здоров'я.

Тема 3. Тенденції розвитку й удосконалення нормативно-правової бази у сфері охорони здоров'я. Кодифікація законодавства про охорону здоров'я

Система стандартів надання медичної допомоги в Україні. Реєстр медико-технологічних документів. Значення досягнень доказової медицини для розробки стандартів медичної допомоги в Україні. Особливості систематизації законодавства про охорону здоров'я в Україні. Загальна характеристика бази стандартів медичної допомоги України. Медичний кодекс України: перспективи та проблеми впровадження. Тенденції удосконалення законодавства, що регламентує правовий статус суб'єктів медичних правовідносин. Гармонізація законодавства України у сфері охорони здоров'я з міжнародними та регіональними стандартами у цій сфері.

Тема 4. Система прав людини у сфері охорони здоров'я. Особисті немайнові права людини у сфері охорони здоров'я

Загальна характеристика прав людини у сфері охорони здоров'я. Ідеологічні та етичні гарантії прав людини в галузі охорони здоров'я. Проблеми законодавчого регулювання права людини на охорону здоров'я. Проблеми правової регламентації часових меж збереження медичної таємниці та збереження такої щодо публічних осіб. Співвідношення понять «медична інформація» і «медична таємниця»: доктринальне й нормативне. Правова танатологія: загальна характеристика.

Змістовий блок № 2.

Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин

Мета вивчення змістовного блоку №2

У результаті опанування змістовного блоку №2 аспіранти повинні знати права та обов'язки суб'єктів медичних правовідносин, зокрема ключових з них - пацієнта та медичного працівника, а також механізми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин.

Тема 5. Пацієнт та його правовий статус: дефініційний і класифікаційний підходи. Правовий статус законних представників

Законодавче забезпечення прав пацієнта: міжнародні та регіональні стандарти та національне законодавство. Підходи до визначення поняття правового статусу пацієнта.

Дефініційний та класифікаційний підходи. Види прав та обов'язків пацієнта: загальна класифікація. Правовий статус законних представників і членів сім'ї пацієнта. Правові позиції Європейського суду з прав людини щодо окреслення окремих прав пацієнтів у сфері охорони здоров'я.

Тема 6. Права пацієнта, їхніх законних представників і членів сім'ї

Каталог прав пацієнта у національному законодавстві: а) право на профілактичні заходи; б) право на доступність; в) право на інформацію; г) право на згоду; д) право на свободу вибору; е) право на приватність і конфіденційність; є) право на якісну медичну допомогу; ж) право на безпеку; з) право на попередження за можливості страждань і болю; и) право на індивідуальний підхід до лікування; й) право на повагу гідності при наданні медичної допомоги; і) право на компенсацію.

Права пацієнта в окремих напрямках медичної діяльності.

Тема 7. Права та обов'язки медичних працівників

Правове регулювання професійних прав медичних працівників.

Права медичних працівників на: а) належні умови професійної діяльності; б) право на зайняття медичною і фармацевтичною діяльністю відповідно до спеціальності та кваліфікації; в) право на підвищення кваліфікації, перепідготовку; г) право на обов'язкове страхування; д) право на відмову від подальшого ведення пацієнта.

Інші права медичних працівників.

Професійна етика та медична деонтологія при провадженні медичної практики. Обов'язок медичних працівників: а) надавати своєчасну та кваліфіковану медичну допомогу, сприяти охороні та зміцненню здоров'я людей, запобіганню і лікуванню захворювань; б) поширювати наукові та медичні знання серед населення, пропагувати здоровий спосіб життя; в) дотримуватись вимог професійної етики і деонтології, зберігати лікарську таємницю; д) постійно підвищувати рівень професійних знань та майстерності; е) обов'язок надавати пацієнтові чи іншим компетентним суб'єктам медичну інформацію.

Інші обов'язки медичних працівників.

Тема 8. Медичний працівник та його правовий статус: понятійно-категоріальний апарат і класифікація

Законодавче забезпечення прав медичних працівників: міжнародні стандарти та національне законодавство. Зміст поняття «правовий статус медичного працівника». Права медичних працівників: Загальна характеристика. Загальна характеристика обов'язків медичних працівників. Правовий статус лікуючого лікаря за законодавством України. Особливості захисту прав медичних працівників. Ефективні комунікації як запорука довіри у відносинах «лікар-пацієнт».

Тема 9. Механізми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин.

Судова форма захисту прав суб'єктів медичних правовідносин. Позасудова форма захисту прав суб'єктів медичних правовідносин. Неюрисдикційні форми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин. Міжнародні засоби захисту прав суб'єктів медичних правовідносин.

Змістовий блок №3.

Юридична відповідальність медичних працівників за професійні правопорушення

Мета вивчення змістовного блоку №3

- У результаті опанування змістовного блоку №3 аспіранти повинні знати загальну характеристику дефектів надання медичної допомоги, а також поняття, види та порядок притягнення медичних працівників до юридичної відповідальності.

Тема 10. Цивільно-правова відповідальність у галузі охорони здоров'я

Цивільно-правова відповідальність у сфері охорони здоров'я: поняття, правова характеристика. Договірна та деліктна відповідальність. Характеристика нормативних умов настання цивільно-правової відповідальності у сфері надання медичної допомоги. Поняття шкоди. Моральна та майнова шкода у сфері охорони здоров'я. Регресні зобов'язання.

Тема 11. Юридична оцінка несприятливих наслідків надання медичної допомоги.

Поняття та види дефектів надання медичної допомоги

Дефекти надання медичної допомоги: поняття і види. Юридична оцінка дефектів надання медичної допомоги. Законодавче закріплення експертної діяльності в Україні. Поняття, види і значення медичних експертиз в Україні. Висновок експерта.

Тема 12. Контроль якості медичної допомоги

Законодавче регулювання контролю якості медичної допомоги. Умови та порядок здійснення контролю якості медичної допомоги.

Структура навчальної дисципліни «Медичне право України»

Курс і розділ	Найменування курсу, розділ	Кількість навчальних годин				
		Лекцій	Практичних занять	Семинарських занять	Самостійної роботи	Разом
1	2	3	4	5		6
1	<i>Законодавче забезпечення охорони здоров'я в Україні. Медична реформа. Міжнародні та регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я і прав людини</i>					
1.1.	Міжнародні та регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я. Практика Європейського суду з прав людини у сфері охорони	2	-	-	-	2

	здоров'я					
1.2.	Загальна характеристика законодавства України у сфері охорони здоров'я. Медична реформа	-	-	2	-	2
1.3.	Тенденції розвитку й удосконалення нормативно-правової бази у сфері охорони здоров'я. Кодифікація законодавства про охорону здоров'я	-	-	-	4	4
1.4.	Система прав людини у сфері охорони здоров'я. Особисті немайнові права людини у сфері охорони здоров'я	-	-	-	4	4
2	<i>Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин</i>					
2.1.	Пацієнт та його правовий статус: дефініційний і класифікаційний підходи. Правовий статус законних представників	-	-	2	-	2
2.2.	Права пацієнта, їхніх законних представників і членів сім'ї	2	-	-	-	2
2.3.	Права та обов'язки медичних працівників	2	-	-	-	2
2.4.	Медичний працівник та його правовий статус: понятійно-категоріальний апарат і класифікація	-	-	2	-	2
2.5.	Механізми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин	-	-	-	4	4
3	<i>Юридична відповідальність медичних працівників за професійні правопорушення</i>					
3.1.	Цивільно-правова відповідальність у галузі охорони здоров'я	2	-	-	-	2
3.2.	Юридична оцінка несприятливих наслідків надання медичної допомоги. Поняття та види дефектів надання медичної допомоги	2	-	-	-	2
3.3.	Контроль якості медичної допомоги	-	-	2	-	2
	РАЗОМ	10	0	8	12	30

Аудиторне навантаження – 60 %, СРС – 40 %

Тематичний план лекційних занять
підготовки аспірантів

№	Тема	Кількість годин
1.	Міжнародні та регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я. Практика Європейського суду з прав людини у сфері охорони здоров'я	2
2.	Права пацієнта, їхніх законних представників і членів сім'ї	2
3.	Права та обов'язки медичних працівників	2
4.	Цивільно-правова відповідальність у галузі охорони здоров'я	2
5.	Юридична оцінка несприятливих наслідків надання медичної допомоги. Поняття та види дефектів надання медичної допомоги	2
Усього		10

Тематичний план семінарських занять
підготовки аспірантів

№	Тема	Кількість годин
1.	Загальна характеристика законодавства України у сфері охорони здоров'я. Медична реформа	2
2.	Пацієнт та його правовий статус: дефініційний і класифікаційний підходи. Правовий статус законних представників	2
3.	Медичний працівник та його правовий статус: понятійно-категоріальний апарат і класифікація	2
4.	Контроль якості медичної допомоги	2
Усього		8

Тематичний план самостійної роботи
підготовки аспірантів

№	Тема	Кількість годин
1.	Тенденції розвитку й удосконалення нормативно-правової бази у сфері охорони здоров'я. Кодифікація законодавства про охорону здоров'я	4
2.	Система прав людини у сфері охорони здоров'я. Особисті немайнові права людини у сфері охорони здоров'я	4
3.	Механізми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин	2
Усього		12

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час аудиторних занять аспіранти під керівництвом викладача вивчають понятійно-категоріальний апарат у царині медичного права, міжнародні та регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я, систему прав людини, правовий статус суб'єктів медичних правовідносин, дефекти надання медичної допомоги, юридичну відповідальність у сфері охорони здоров'я, юридичне забезпечення надання окремих видів медичної допомоги, регламент обробки персональних даних, а також опрацьовують тестові завдання і ситуативні задачі.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюють на кожному семінарському занятті відповідно до конкретних цілей з кожної теми. При оцінюванні навчальної діяльності аспірантів необхідно надавати перевагу стандартизованим методам контролю: тестуванню, розв'язанню ситуативних задач з урахуванням умов, які максимально наближені до реальних.

Оцінювання поточної навчальної діяльності

Оцінювання поточної навчальної діяльності слухачів проводиться комплексно з використанням стандартизованих засобів контролю знань, що дозволяє оцінити знання слухача із теми, розглядаючи теоретичний матеріал (розв'язання тестів), а наприкінці семінарських занять з'ясовують ступінь засвоєння слухачами навчального матеріалу шляхом вирішення ситуативних задач і творчих завдань.

Оцінювання поточної навчальної діяльності слухачів описується у робочій програмі навчальної дисципліни.

При засвоєнні індивідуальної роботи кожної теми за поточну навчальну діяльність слухачу виставляються оцінки за 4-ри бальною традиційною шкалою.

Оцінювання самостійної роботи слухача здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті.

Особливості кінцевого контролю

Оцінювання результатів навчання слухачів відбувається з використанням традиційних оцінок за результатами поточного навчання і проходження підсумкового тестування.

Для зарахування вивчення дисципліни необхідно:

- повне виконання вимог навчальної програми;
- позитивні оцінки за результатами поточного контролю. Отримані «2» та «нб» мають бути відпрацьовані;
- успішне складання проміжного та підсумкового контролів (правильне вирішення не менше 50% тестів).

Рекомендована література

Базова література

1. *Andre den Exter*. Human Rights and Biomedicine. Antwerpen. – Apeldorn, Portland, 2010.
2. *A. Alghrani, R. Bennett, S. Ost*. Bioethics, Medicine and the Criminal Law: The Criminal Law and Bioethical Conflict: Walking the Tightrope. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

3. Byrne I., Ezer T., Cohen J., Overall J., Senyuta I. Human Rights in Patient Care: A Practitioner Guide / Under scientific editing of Senyuta I. – L'viv: LOBF Publishing House «Medicine and Law», 2012.
4. Furrow B., Creaney Th., Johnson S., Jost T., Schwarts R. Health Law, Cases, Materials and Problems (abridged edition). – Saint Paul, MN, USA: West Publishing Corp, 2013.
5. Huxtable R. Law, Ethics and Compromise at the Limits of Life. To Treat or not to Treat? – Abingdon, UK: Routledge, 2013.
6. Kerry Lynn Macintosh. Human Cloning: Four Fallacies and Their Legal Consequences. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
7. Грін О.О. Основи фармацевтичного права. Альбом схем: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. // О.О. Грін. – Ужгород: Видавництво ФОП Сабов А.М., 2020. – 214 с.
8. Грін О.О. Основи медичного права. Альбом схем: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. // О.О. Грін. – Ужгород: Видавництво ФОП Сабов А.М., 2020. – 377 с.
9. Державна Фармакопея України / Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». — 2-е вид. — Доповнення 2. — Харків: Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2018. — 336 с.
10. Демченко І., Соловійов О. Попередження поширення фальсифікованих лікарських засобів на міжнародному та національному рівні : Монографія / І. Демченко, О. Соловійов. — К., 2014.
11. Лаишкул З.В., Сізінцева Ю.Ю., Фершал Я.Ю. Інформована згода: поняття, мета та значення у процесі реалізації прав та обов'язків медичних працівників і пацієнтів. – Запоріжжя : ТОВ «Видавничий будинок «Кераміст»», 2013.
12. Майданик Р.А. Медичне право в системі права України : навчально-практичний посібник / Р.А. Майданик. – К. : Алерта, 2013.
13. Майданик Р.А. Репродуктивні права. Сурогатне материнство : навчально-практичний посібник / Р.А. Майданик. – К. : Алерта, 2013.
14. Майданик Р.А. Страхування зобов'язань з надання медичної допомоги : навчально-практичний посібник / Р.А. Майданик. – К. : Алерта, 2013.
15. Майданик Р.А. Права людини в сфері охорони здоров'я : практикум / Р.А. Майданик. – К. : Алерта, 2013.
16. Майданик Р.А. Правовідносини медичного обслуговування і надання медичних послуг за законодавством України // Медичне право. – Спеціальний випуск – № 3 – 2017
17. Медико-правовий тлумачний словник / упоряд. І.Я. Сенюта, Х.Я. Терешко, Н.Є. Хлібороб, О.В. Цибак; за ред. І.Я. Сенюти. – Львів: Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2010.
18. Сенюта І.Я. Політика та публічне управління у сфері охорони здоров'я [Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин і механізми захисту їхніх прав] / у 2 т. / [авт. кол.: М. І. Бадюк, П. Б. Волянський, Р. Ю. Гревцова та ін.; ред. кол.: В. М. Князевич (голова), Я. Ф. Радиш (заст.голови) та ін.]. - Київ: НАДУ, 2018.
19. Сенюта І.Я. Цивільно-правове регулювання відносин у сфері надання медичної допомоги: питання теорії і практики: монографія / І. Я. Сенюта. – Львів: ЛОБФ «Медицина і право», 2018.
20. Сенюта І. Я. Джерела правового регулювання цивільних відносин у сфері надання медичної допомоги: монографія / І. Я. Сенюта. – Львів: ЛОБФ «Медицина і право», 2018.

21. *Сенюта І.Я.* Генеза вітчизняної цивілістичної думки щодо правовідносин у сфері надання медичної допомоги та її сучасний стан // Медичне право. – № 2(18). – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://medicallaw.org.ua/zhurnal-medychne-pravo/arkhiv-zhurnalu/18-2016/senyuta-irina-jaroslavivna/>
22. *Сенюта І.Я.* Договір про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій: окремі штрихи до «нормативного портрету» / І. Я. Сенюта// Український медичний часопис. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.umj.com.ua/article/125801/dogovir-pro-medichne-obslugovuvannya-naselennya-za-programoyu-medichnih-garantij-okremi-shtrihi-do-normativnogo-portretu> (дата звернення 28.05.2018). – Назва з екрана.
23. *Сенюта І.Я.* Цивільно-правовий захист права на медичну допомогу: методичні рекомендації / І.Я. Сенюта. – Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2018. — 64 с.
24. *Сенюта І.Я.* Правочин як підстава виникнення цивільних правовідносин у сфері надання медичної допомоги : Підприємництво, господарство і право. 2018. — № 6. — С. 66-70.
25. Охорона здоров'я і права людини: ресурсний посібник / ред. Дж. Коен, Т. Езер, П. МакАдамс, М. Мілоф; пер. з англ. Н. Шевчук; наук ред. укр. версії І. Сенюта. – 5-те вид., доповнене. – Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2011.
26. *Samantha Holliday.* Reproductive Ethics and the Law: A Comparative Approach. – Oxford: Routledge-Cavendish, 2013.
27. *Steiner Jr. J.E.* Problems In Health Care. – Burlington, MA, USA: Jones & Bartlet Learning LLC, 2013.
28. Study Guide on Medical Law / com. by S.D. Riabenko, B.V. Mykhailichenko. – К.: VSV «Medicine», 2014.
29. *Charles Foster.* Medical Law: A Very Short Introduction. – Oxford: Oxford University Press, 2013.

Допоміжна література

1. Assessing capacity to decide on medical treatment / Yana Litinska. - Department of Law, Uppsala University, Uppsala Sweden 2018.
2. *Senyuta I. Y.* Medical Neutrality as a Human Rights in Patient Care Concept: Experience of Ukraine/ I.Y. Senyuta, D.Y. Klapaty// Medical Law. — № 17. — 2016.
3. *Богомазова І.О.* Право на якісні та безпечні лікарські засоби в системі права на охорону здоров'я // Медичне право. – Спеціальний випуск № 3, 2017. – С. 9 – 17.
4. *Клапатий Д.Й.* Правові аспекти надання закладами охорони здоров'я відповідей на запити на інформацію відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» // Медичне право. – № 1(19). – 2017.
5. *Миронова Г. А.* Приватно-правове регулювання особистих немайнових відносин у сфері надання медичної допомоги : монографія /Г.А. Миронова; відп. ред. О.Д. Крупчан. К., 2015.
6. *Терзі О.О.* Предиктивна медицина: право на конфіденційність і захист від дискримінації // Медичне право. – № 1(21). – 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://medicallaw.org.ua/zhurnal-medychne-pravo/arkhiv-zhurnalu/21-2018/terzi-olena-oleksandrivna/>

7. *Петрух Л.І., Ткач О.А., Шелепєть Л.С., Чабан І.Г.* Фармацевтичне право у системі правовідносин // Матеріали науково-практичної конференції «Фармацевтичне право у системі правовідносин. фармацевтичне право, судова фармація та доказова фармація судова фармація та доказова фармація доказова фармація в системі правовідносин в системі правовідносин». 2015.-Т.2- С. 471.

8. *Пашков В.* Правове забезпечення імплементації законодавства ЄС щодо обігу лікарських засобів // Медичне право. – 2016. – № 2 (18). – С. 55 – 61

9. *Сенюта І.Я.* Хрестоматія Рішень Європейського суду з прав людини у сфері охорони здоров'я (окремі аспекти) / І.Я. Сенюта // Юридична газета. - № 21 (311). – 2012.

10. *Сенюта І. Я., Терешко Х. Я.* Вакцинація у запитаннях і відповідях: методичні рекомендації. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: http://unba.org.ua/assets/uploads/77b7b540396ed691df9b_file.pdf (дата звернення 10.07.2018) Назва з екрана.

11. *Сенюта І. Я.* Цивільні правовідносини у сфері проведення медичних дослідів // Медичне право. – № 1 (21). – 2018.

12. *Сенюта І.Я.* Підстави виникнення правовідносин у сфері надання медичної допомоги: деякі аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2018. — № 50. — Т. 1. — С. 107–110.

13. *Шаповалова В. О.* Предмет «Медичне і фармацевтичне право». Взаємозв'язок з медичними, фармацевтичними та юридичними дисциплінами. Законодавче забезпечення охорони здоров'я в Україні // Слобожанські читання. Фармацевтичне і медичне право України: інновації, доступність і перспективи розвитку організації фармацевтичної справи: матеріали XV міждисц. наук.-практ. конф. за участю міжнар. фахівців, 15-16 листопада 2018 р., м. Харків. Х., 2018. С. 85–91.

Інформаційні ресурси

Міжнародні та регіональні стандарти

1. Алма-Атинська Декларація. ВООЗ, 06.09.1978 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euro.who.int/ru/publications/policy-documents/declaration-of-alma-ata,-1978>
2. Декларація про медичну допомогу, орієнтовану на пацієнта / Міжнародний альянс організацій пацієнтів, від 24.02.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.patientsorganizations.org>
3. Декларація про політику в галузі дотримання прав пацієнта в Європі / Європейська консультативна нарада ВООЗ з прав пацієнта, 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994.pdf
4. Джакартська декларація про провідну роль зміцнення здоров'я у ХХІ столітті / ВООЗ, 21-25 липня 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/jakarta/declaration/en/index1.html>
5. Європейська соціальна хартія / Рада Європи, 03.05.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062
6. Європейська хартія прав пацієнтів, листопад 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.activecitizenship.net/patients-rights/projects/29-european-charter-of-patients-rights.html>
7. Захист осіб з психічними захворюваннями та покращення психіатричної допомоги: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 46/119 / Генеральна Асамблея ООН. 17 грудня 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r119.htm>

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод / Рада Європи, 04.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
9. Конвенція про захист прав та гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину / Рада Європи, 04.04.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_334
10. Конвенція про права інвалідів. ООН, від 13.12.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
11. Конвенція Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я: Конвенція Ради Європи від 28.10.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_a91
12. Лісабонська декларація про права пацієнта / Всесвітня медична асоціація. Асамблея ВМА, вересень-жовтень 1981р., переглянута у 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.med-pravo.ru/Ethics/LisbonDecl.htm>
13. Люблянська хартія з реформування охорони здоров'я / ВООЗ, від 18.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/113302/E55363.pdf
14. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права / ООН, 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043
15. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ООН, 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042
16. Міжнародні керівні принципи етики для біомедичних досліджень на людині / Рада міжнародних організацій медичних наук, 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fhi.org/training/fr/retc/pdf_files/cioms.pdf
17. Позиційний документ: медсестри і права людини / Міжнародна рада медичних сестер, 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.icn.ch/images/stories/documents/publications/position_statements/E10_Nurses_Human_Rights.pdf
18. Рекомендації REC(2004)10 Комітету Міністрів Ради Європи державам–учасницям щодо захисту прав людини і гідності осіб з психічними розладами / Комітет Міністрів Ради Європи, 22.09.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=775685>
19. Хартія про право на охорону здоров'я / Міжнародний союз юристів. Генеральна асамблея МСЮ, 31.08.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uianet.org/documents/qquia/resolutions/Sante4Gb.pdf>
20. General comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12). CESCR, 11.08.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refworld.org/docid/4538838d0.html>

Основні нормативно-правові акти України

1. Конституція України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print1389889414323304>

3. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78. Охорона здоров'я: Наказ МОЗ України від 29.03.2002 р. № 117 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20020329_117.html
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
8. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
10. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
11. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
12. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
13. Про донорство крові та її компонентів: Закон України від 23.06.1995 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/239/95-вр>
14. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
15. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5081-17>
16. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України № 2059-VIII від 23.05.2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>
17. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>
18. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4004-12/print1382877439537761>
19. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
20. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. (ред. від 01.12.2005 р.). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/print1394382702105452>
21. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>
22. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
23. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 01.06.2000 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>
24. Про лікарські засоби: Закон України від 04.04.1996 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80/print1360005360446510>

25. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
26. Про Уповноваженого Верховного Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>
27. Етичний кодекс лікаря України прийнятий Всеукраїнським з'їздом лікарських організацій та Х З'їздом Всеукраїнського лікарського товариства (ВУЛТ) від 27 вересня 2009 р.
28. Про затвердження Порядку створення госпітальних округів: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 р. № 932 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249582611>
29. Про затвердження Методики розрахунку вартості послуги з медичного обслуговування: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 р. № 1075 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zatverdzhennya-metodiki-rozrahunku-vartosti-poslugi-z-medichnogo-obslugovuvannya>
30. Про затвердження вимог до надавача послуг з медичного обслуговування населення, з яким головними розпорядниками бюджетних коштів укладаються договори про медичне обслуговування населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 р. № 391 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zatverdzhennya-vimog-do-nadavacha-poslug-z-medichnogo-obslugovuvannya-naselennya-z-yakim-golovnimi-rozporiyadnikami-byudzhethnih-koshtiv-ukladayutsya-dogovori-pro-medichne-obslugovuvannya-naselennya>
31. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 р. № 821-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2017-%D1%80>
32. Про деякі питання договорів про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 р. № 410 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/410-2018-%D0%BF>
33. Про утворення Національної служби здоров'я України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 р. № 1101 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2017-%D0%BF>
34. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 р. № 285 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF>
35. Деякі питання електронної системи охорони здоров'я: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 р. № 411 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2018-%D0%BF>
36. Деякі питання державного контролю якості лікарських засобів: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2010 р. № 260 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/260-2010-%D0%BF#Text>
37. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів): Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 р. № 929 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929-2016-%D0%BF#Text>
38. Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації паліативної медичної допомоги при хронічному больовому синдромі: Наказ МОЗ України від 25.04.2012 р. № 311 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://moz.gov.ua/ua/portal/dn_20120425_311.html

39. Про порядок контролю якості медичної допомоги: Наказ МОЗ України від 28.09.2012 р. № 752: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1996-12>
40. Про організацію клініко-експертної оцінки якості надання медичної допомоги та медичного обслуговування: Наказ МОЗ України від 05.02.2016 р. № 69: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-16>
41. Про затвердження форм первинної облікової документації та Інструкцій щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування: Наказ МОЗ України від 14.02.2012 р. № 110 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0661-12/paran21#n21>
42. Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги: Наказ МОЗ України від 19.03.2018 р. № 504: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-18>
43. Про затвердження Концепції управління якістю медичної допомоги у галузі охорони здоров'я в Україні на період до 2020 року: Наказ МОЗ України від 01.08.2011 р. № 454 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0454282-11>
44. Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу: Наказ МОЗ України від 19.03.2018 р. № 503: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0347-18>
45. Про деякі питання застосування Україномовного варіанту Міжнародної класифікації первинної медичної допомоги (ICPC-2-E): Наказ МОЗ України від 04.01.2018 р. № 13: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-04012018--13-pro-dejaki-pitannja-zastosuvannja-ukrainomovnogo-variantu-mizhnarodnoi-klasifikacii-pervinnoi-medichnoi-dopomogiicpc-2-e>
46. Про затвердження і введення в дію Державної фармакопеї України (1 видання): Наказ МОЗ України від 12.03.2001 р. № 95: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0281282-01#Text>
47. Про затвердження і введення в дію Доповнення № 2 до Державної Фармакопеї України (II видання) Наказ МОЗ України від 14.03.2018 р. № 476: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-14032018--476-pro-zatverdzhennja-i-vvedennja-v-diju-dopovnennja--2-do-derzhavnoi-farmakopei-ukraini-ii-vidannja?preview=1>